

**Akcijas „Pasaule t@vā bibliotēkā – UNESCO Pasaules mantojuma izzināšana”
salīdzinājumu piemēri**

Kurzeme

Ventas rumba un Viktorijas ūdenskritums

Ventas rumba Kuldīgas krastos ir ne mazāk iespaidīga un varena kā Viktorijas ūdenskritums, kas atrodas Zambijas un Zimbabves teritorijā Mosi-oa-Tunya nacionālajā parkā. Rumbas augstums atšķirīgās vietās un dažādos gadalaikos variē no 1,8 līdz 2,2 metriem, tās platums, 270 – 275 metri, kas mērīti pa loku gar rumbas augšējo malu. Izmēru ziņā tā gan nevar spēkoties ar aptuveni 2 kilometrus plato Viktorijas ūdenskritumu, kura kritums ir 99 metri. Toties ainaviskā ziņā Ventas rumba ir īsts atradums. Pavasaros tajā var vērot nārstojošos lašus, kas lec pret straumi un stāvo iežu kāpli, karstā vasaras dienas vidū katrs var pastaigāties ūdenī gar rumbas pašu malu, atsevišķās vietās pat iespējams nostāties zem ūdenskrituma. Un lai gan Viktorijas ūdenskritums parametru ziņā ir lielāks, tas nebūt nav tik iepazīšanai un izzināšanai draudzīgs kā mūsu pašu Ventas rumba, kurā var iebrist vai vērot to no skaistā Kuldīgas tilta.

Pūrciema Baltā kāpa un Kuršu kāpa

Saules pielietajos priekšu silos pie Ģipkas atrodas Pūrciema Baltā kāpa. Netālu no jūras tā izslējusies 20 metru augstumā un ir Latvijas miniatūrā versija Kuršu kāpai. Kuršu kāpa iekļauta Pasaules mantojuma sarakstā kā izcils piemērs dabas un cilvēka veidotai kāpu ainavai. Lai gan Pūrciema kāpa apmēru ziņā nevar spēkoties ar Kuršu kāpu, kas ir 98 km gara smilšu pussala un reizē augstākā kāpa Ziemeļeiropā, abām ir daudz kā kopīga. Kāpām ir līdzīga vēsture. Kuršu kāpas veidošanās sākusies aptuveni 5000 gadu atpakaļ, bet Pūrciema kāpas veidošanās vēsture ir pat vēl senāka – tā ir apmēram 6000 gadus veca. Šeit atrasta pirmā akmens laikmeta apmetne Latvijas ziemeļrietumu piekrastē, arī Kuršu kāpā apmetās mezolīta cilšu pārstāvji, kuru galvenais iztikas avots bija jūras veltes. Mūsdienās Kuršu kāpa ir plaši apdzīvota, tajā atrodas vairāki ciemati un tai ir ievērojams kultūras mantojums. Savukārt, Baltā kāpa patiks neskartas un nepārveidotas dabas cienītājiem, kas izbauda pastaigas klusajos un saulainajos piejūras mežos. Baltā kāpa ir salīdzinoši neliela, bet šī iemesla dēļ to ir viegli ietilpināt vienā fotokadrā, un kājām to izstaigāt iespējams stundas laikā. Kuršu kāpas diženumu iemūžināt vienā fotogrāfijā iespējams tikai no putna lidojuma,

un, lai to kājām izstaigātu, nepieciešamas vairākas dienas, tāpēc Pūrciemā kāpai raksturīgā priekšrocība ir tās kompakts un vienkāršība reizē, kas ir apbrīnas vērtā.

Ēdoles pils un parks un Potsdamas - Berlīnes pils un parki

Ēdoles pils ir viduslaikos celta pils, kas uzskatāma par vienu no agrīnajām neogotiskā stila pārbūvēm Latvijā. Savukārt, Potsdamas pils jeb tā dēvēta Sansusī pils ir viens no viskrāšņākajiem eklektikas paraugiem un tikai viena no daudzajām pilīm, kas atrodas šajā pasaules mantojuma īpašumā. Milzīgajā piļu un parku kompleksā, kas ir 2064 ha liels, atrodamas ēkas, kas ir izteiktas Ēdoles pils līdzinieces. Nebeidzamajos pilīm piegulošajos parkos, atrodas ēnainas un klusas alejas, tāpat kā Ēdoles pils parkā. Kā Potsdamas un Berlīnes klusajās parku daļās, kur sastopamas senatnīgas rotundas, arī Ēdolē ir sava pils parka zaļā, askētiskā rotunda ar apsūnojušo jumtiņu. Tā lieliski iekļaujas kopējā parka klusajā un zaļajā noskaņā, kas ir tik raksturīga Latvijai.

Zemgale

Lielupes palieņu pļavas un Belovežas nacionālais parks

Plašajā Austrumeiropas līdzenumā, Polijas un Baltkrievijas teritorijā, atrodas UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā iekļautais Belovežas nacionālais parks, kas veidots, lai saglabātu pirmatnējos mūžzaļos un platlapju koku mežus. Parka meži ir neskarti, un tiem raksturīga daudzveidīga flora un fauna. Šeit reintroducēti Eiropas bizoni jeb sumbri, kas Belovežas mežos satopami kuplā skaitā. Arī Latvijai ir savs līdzīgais piemērs, kas atrodas upēm caurvītajā Zemgales līdzenumā. Lai saglabātu dabiskās pļavas Lielupes krastos, izveidots dabas liegums „Lielupes palieņu pļavas”, kurā introducēti savvaļas zirgi. Tie dzīvojot un barojoties ar pļavas augiem, palīdz saglabāt pļavu dabisko vērtību, jo nepieļauj to aizaugšanu. Šī teritorija ir unikāla ar savu iekļaušanos pilsētvides ainavā. Pēc Jelgavas pils apskates iespējams doties uz pils salas ziemeļiem, kur leknajās pļavās var vērot skaistos savvaļas zirgus.

Bauskas pils un Prāgas pils

Prāgas pils ir Čehijas galvaspilsētas pērle, visos laikos tā ir bijusi valdnieku rezidence. Prāgas pils ir vairāku piļu un baznīcu komplekss, kas Ginesa rekordu grāmatā ierakstīts kā lielākais saskaņotais pils komplekss pasaulē, tāpēc šeit lieliski atspoguļojas laikmetu un arhitektūras

stilu maiņa, kad mainoties valdniekiem, komplekss tika palidināts ar jaunām būvēm. Tas atgādina mazu pilsētiņu, kas atrodas kalna galā Vltavas upes kreisajā krastā. Gluži kā Prāgas pili, arī Bauskas pili veido vairākas daļas. Tās ansamblis sastāv no vecās – Livonijas ordeņpils un jaunākās – Kurzemes hercogu Ketleru rezidences. No vecās ordeņpils, kas celta 15. gadsimta vidū, saglabājušas tikai drupas, bet jaunākā, rezidences tipa pils pirms vairākiem gadiem tika atjaunota. Bauskas pils var lepoties ar savu atrašanās vietu gleznainā ainavā. Tā ne tikai atrodas upes krastā kā Prāgas pils, tā celta uz šauras zemes strēles starp divām skaistām Zemgales upēm – Mūsu un Mēmeli. Simboliski, ka tā atrodas netālu no vietas, kur, abām upēm kopā satekot, veidojas Lielupe.

Rundāles pils un Versaļas pils

Rundāles pils bieži vien tiek dēvēta par mazo Versaļu, šāds salīdzinājums patiešām ir pamatots. Versaļas pils ir bijusi triju Francijas karaļu galvenā rezidence. Lai apmierinātu tā laika valdnieku prasības pēc greznības, pils tapšanā nodarbinātas veselas arhitektu, būvnieku, skulptoru, gleznotāju, dekoratoru un ainavu arhitektu paaudzes. Galarezultāts bija ideālās karaliskās rezidences modelis vairāk nekā gadsimtu. Vēlāk celtajā Rundāles pilī ir jūtama spēcīga šī ideālā modeļa ietekme, arī tās tapšana bija vairāku desmitgažu jautājums. Tomēr dažādu politisku apsvērumu un ierobežoto līdzekļu dēļ Rundāles pils iznākusi pieticīgāka nekā tās lielākā māsa – Versaļa. Tā noteikti ir Rundāles priekšrocība, jo ar savu kompaktnumu, tomēr nezaudējot greznumu un cēlumu, Rundāle ir viegli izzināma. To iespējams apskatīt kā vienotu veselumu un iemūžināt vienā fotokadrā, kas nebeidzamās Versaļas pils gadījumā ir iespējamas tikai no putna lidojuma. Arī ceļojums cauri krāšņajām zālēm un skaistajiem pils dārziem nenogurdina un neprasa vairākas dienas.

Vidzeme

Turaidas pils un Malborkas pils

Iespaidīgā Malborkas pils, kas atrodas Polijā, ir pilnīgs un izsmalcināts piemērs gotikas stilā no ķieģeļiem celtai viduslaiku pilij. Šī bija mājvieta Teitoņu mūkiem, kas sīvi cīnījās ar prūšu pagāniem, uzspiežot tiem kristietību. Arī Turaidas pils būvniecības saistās ar kristietības ienākšanu Latvijas teritorijā, jo celta kā Rīgas bīskapa pils, kas simboliski uzbūvēta pagāniskā līvu valdnieka Kaupo nodedzinātās pils vietā. Pateicoties augstajam pilskalnam, pils paceļas virs zaļajiem mežiem, kas rudenī krāsojas dzeltensarkani, un veido, mums viesiem tik labi

zināmo, ikonisko Siguldas ainavu. Lai gan Turaidas pils nav tik liels un arhitektoniski sarežģīts gotikas paraugs kā Malborkas pils, tās varenums slēpjas pils spējā izcelties ainavā, tādi kļūstot par vienu no visnenākajām Latvijas viduslaiku arhitektūras pērlēm Gaujas krastos.

Zvārtes iezis un Uluru klints

Austrālijā, pašā tuksneša vidū, degoši sarkana slejas Uluru jeb Eijersa klints. Tā ir daļa no Kata-Tjuta nacionālā parka, un iezemiešiem šī smilšakmens klints ir kulta vieta, tāpēc tūristiem kāpties klintī ir aizliegts. Mums Latvijā Uluru klints līdzinieks ir Zvārtes iezis, kas arī veidots no sarkana smilšakmens. Daudzreiz mazāks par Eijersa klinti un ne tik spilgti sarkans, Zvārtes iezis ir pieejams visiem. Ikviens var uzrāpties uz platās, kokiem apaugušās ieža muguras un, tuksneša vietā, ieraudzīt pļavas, mežus un mutuļojošo Amatas upi, kas met līkumus gar iezi.

Gulbenes – Alūksnes šaursliežu dzelzceļš un Indijas kalnu dzelzceļš

Cauri Indijas kalnu reģioniem kursē, tā sauktie „rotaļu vilcieniņi”. Jau vairāk kā simts gadus, raibās krāsās, maziem vagoniņiem, vilcieni šķērso kalnu ielejas un sniegotās virsotnes, izpelnoties visas pasaules apbrīnu par tehnoloģiskajiem risinājumiem, kādi rasti, lai pārvarētu krasās augstuma starpības un veiktu neiedomājamākās virāžas. Gulbenes – Alūksnes šaursliežu dzelzceļš ar mazbānīti neatpaliek no „Indijas brāļiem”, jo ir tikai pāris dekādes jaunāks un nebeidz pārsteigt ar to, ka spējis gadsimta laikā uzticīgi kalpot gan pasažieru, gan kravas pārvadājumiem un būt pilnā lietošanas kārtībā līdz pat mūsdienām. Brauciens ar mazbānīti ir piedzīvojums un reizē ceļojums laikā: pilsētas, ciemati, jaukās, miniatūrās dzelzceļa stacijas un krāšņās Ziemeļvidzemes muižas un baznīcas, kas atrodas netālu no stacijām.

Latgale

Preiļu kapela un Romas Panteons

Pašā Romas sirdī, pilsētas ielu burzmā, atrodas Panteons – visu Dievu tempļis. 125. gadā to uzbūvēja pēc imperatora Adriana pavēles, kurš cienot visas impērijā pastāvošā reliģijas, lika šeit vienkopus savākt visu dievu skulptūras. Laikiem mainoties, Panteons kļuva par kristiešu baznīcu, un visu citu dievību atveidi tad tika likvidēti. Bet Mūsdienās Panteons piesaista

tūkstošiem tūristu sava kupola jeb unikālās velvju arhitektūras dēļ. Savukārt, Preiļos, pēc Romas Panteona līdzības, vietējās muižas grāfs Jozefs Heinrihs Borhs lika uzcelt kapelu, kurā izveidoja kapenes savas ģimenes apbedīšanai un par saviem līdzekļiem algoja garīdznieku, kas vadīja dievkalpojumus vietējiem ļaudīm. Kara un pārmaiņu laikos kapela tika izlaupīta un izdemolēta, bet 1995. gadā Romas katoļu baznīca atjaunoja īpašumtiesības uz šo kapelu un saveda to kārtībā. Preiļu kapela ir Romas panteona miniatūra, tā savu mājvietu radusi klusā muižas parka nostūrī un piemērota tiem, kas negrib stāvēt garās tūristu rindās, bet vēlas izbaudīt svētvietas mieru, klusumu un vienkāršību.

Daugavas loki un Vahavas kultūrainava

Pasaules mantojumā iekļautā Vahavas kultūrainava, ko veido divas Austrijas pilsētiņas – Kremsa un Melka, līkumojošās Danubes upes krastos, ir Eiropā atpazīta un apjūsmota. Bet arī Latvija var lepoties ar nemazāk skaistu ainavu – Daugavas lokiem. Vahavas ainavai vērtību piešķir ielejai raksturīgā arhitektūra un vīna dārzi, kas atrodas skaistajos upes krastos. Toties Daugavas senleja var lepoties ar veseliem 9 lieliem upes lokiem un ne tikai bagātīgu kultūrvēsturisko, bet arī dabas ainavu, kas ietver skaistus, dižkokiem bagātus mežus un leknas pļavas, kas ir mājvieta vairākām aizsargājamām sugām. Šī dabas parka unikalitāte atklājas daudzveidībā. Upes līkumu veidotie dabiskie apstākļi ir piemēroti daudzām retām sugām, putnu vērotājiem upes ielejā var laimēties redzēt Zaļo vārnu vai Jūras žagatu. Citviet ielejā atklājas bagātīga kultūrainava – senās sādžas ar augstu kultūrvēsturisko vērtību, pilskalni un citi arheoloģiskie pieminekļi. Bet uzkāpjot skatu tornī, paveras, visiem labi pazīstamā, 10 latu naudaszīmes ainava.

Dinaburgas jeb Daugavpils cietoksnis un Soumenlinas cietoksnis

Netālu no Helsinku ostas uz salu grupas izveidots Soumenlinas cietoksnis. Tā celtniecība sākās 1748. gadā, kad Zviedrija, kuras sastāvā tolaik bija arī Somija, izlēma veidot nocietinājumus, lai pasargātu stratēģiski svarīgus punktus Helsinkos, bīstoties no ambiciozās Krievijas, kurai bija spēcīga flote un militārā bāze Somu līcī. Soumenlinas cietoksnis ir vērtīgs tā laika militārās arhitektūras paraugs. Laikā, kad sākās Dinaburgas cietokšņa celtniecība (1810.g.), pilsēta bija Krievijas impērijas sastāvā, un baiļojoties no Napoleona uzvaras gājiena Eiropā, Krievija sāka nocietināt savas rietumu robežas. Dinaburgas cietoksnis bija paredzēts kā armijas atbalsta punkts, to veidoja kā būvju, dambju un aizsarggrāvju kompleksu. Mūsdienās Soumenlinas cietoksnis ir labi pārredzams, braucot ar kuģi iekšā Helsinku ostā, bet par Dinaburgas cietokšņa apmēriem un varenību daudzi vietējie iedzīvotāji, pat

neapzinās, neredzot kopainu. Daugavpils cietokšņa skaistums un unikalitāte ir cieši saistīta ar pilsētas attīstību, spējā pilsētu būvēt un pilnībā integrēt cietoksnī un ap to. Dinaburga bija mazs ebreju miests, bet sākoties cietokšņa būvniecībai, attīstīties sāka arī pati pilsēta–cietoksnis veidojās kā pilsētas centrs, bet nabadzīgākie iedzīvotāji pārcēlās tā perifērijā, veidojot priekšpilsētu. Tagad tas ar pilsētu tik cieši saaudzis kopā, ka atsevišķi izšķirt cietoksni no pilsētas pārējās daļas nav iespējams. Bet paceļoties pāri putna lidojumā, Daugavpils skats uzreiz iegūst varenību caur cietokšņa aprisēm. Ja nebūtu šī cietokšņa, iespējams, ka Daugavpili mēs pazītu kā pavisam savādāku pilsētu vai varbūt tikai kā lauku ciematu.